

Totalitarisme, de
kracht van de
rattenvangers
van het
onbehagen-7

Petra Bolhuis
Maieutiek-2022-1

1

Totale overheersing*

“De totale overheersing streeft ernaar de oneindige pluraliteit en verscheidenheid van menselijke wezens zo te organiseren alsof de hele mensheid slechts één individu was.”(261) De kampen zijn om uit te roeien en te vernederen, maar het zijn ook experimenten om de mens om te vormen tot een ding. De menselijke pluraliteit en nataliteit wordt er vernietigd. Maar – en dat is Arendts hoop: dit lukt nooit voor langere tijd.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

2

“Werkelijkheid” afschermen van buitenwereld

“De stabiliteit van het totalitaire regime hangt af van het feit dat de fictieve wereld van de beweging afgeschermd wordt van de buitenwereld; op precies dezelfde manier hangt het experiment van de totale overheersing in de concentratiekampen af van het feit dat de kampen verzegeld worden, afgedicht tegen de wereld van alle anderen, de wereld van de levenden in het algemeen, zelfs tegen de buitenwereld van een land met een totalitaire regering. Deze isolatie verklaart de bijzondere onwerkelijkheid en het gebrek aan geloofwaardigheid die elke verslaggeving over de concentratiekampen kenmerken en die een van de hoofdproblemen vormen voor een waarachtig verstaan van de totalitaire overheersing, want deze laatste staat of valt met het bestaan van deze concentratie- en uitroeiingskampen; hoe onwaarschijnlijk het immers ook moge klinken, deze kampen zijn de ware en centrale institutie van de totalitaire organisatorische macht.”(262/263)

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

3

“Niets nieuws en toch anders (264- 265)

Arendt beschrijft hoe de totalitaire beweging allerlei methoden gebruikt die zijn afgekeken van anderen.

- De propaganda van de reclame,
- De interne structuur van de maffia,
- De bezetting van andere landen van het kolonialisme
- Slavernij van alles wel de oudste methode
- Zelfs de concentratiekampen kenden we al van de Boerenoorlog.

Maar wat ontbreekt tot het totalitarisme is het verlaten van het utilitaire en het betreden van het gebied waarin alles mogelijk is.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

4

Het radicale kwaad (269)

“Hier helpen noch politieke, noch historische, noch eenvoudige morele maatstaven, maar hoogstens het besef dat in de moderne politiek iets binnengedrongen is dat nooit had mogen binnendringen in de politiek zoals we die altijd begrepen hebben: het principe namelijk van alles of niets - alles, dat is een onbepaalde oneindigheid van menselijke samenlevingsvormen, of niets, want een overwinning van het concentratiekampstelsel zou voor het menszijn even onverbiddelijk de ondergang betekenen als het gebruik van de waterstofbom voor het menselijke ras. Er bestaan geen parallellen voor het leven in de concentratiekampen. De verschrikking ervan kan nooit volledig door de verbeelding gevat worden, om de eenvoudige reden dat die verschrikking zich buiten het leven en de dood ophoudt. Ze kan nooit volledig gerapporteerd worden, omdat de overlevende terugkeert naar de wereld van de levenden - die het hem onmogelijk maakt volledig geloof te hechten aan zijn voorbijgevoerde ervaringen. Het is alsof hij een verhaal van een andere planeet te vertellen had.”

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

5

Stappen

1. Doden van de juridische persoon (275)
2. Moord op de morele persoon (280)
3. Afrekenen met de uniciteit van het individu (282)

Zolang niet alle mensen overbodig zijn gemaakt is de overheersing nog niet totaal.

Maar stelt Arendt vast nu we dit een keer hebben gezien zal er steeds de verleiding zijn om het als middel weer in te zetten.

(citaat blz. 292)

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

6

Gevaar op herhaling*

1. Aanwijzen van objectieve vijanden en overbodigen en sancties en geweld tegen hen,
2. De openlijkheid van het geweld,
3. Behoeftte aan beweging omdat de macht anders afbrokkelt door interne economische problemen of stagnatie,
4. Desinformatie en de introductie van een mythisch verhaal waar mensen hun eerwereld in kunnen terugwinnen.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

7

Gevaar op herhaling (vervolg)*

5. Groot verschil tussen interne ideeën en redelijkheid aan de buitenkant. (niet iedereen weet dat alles mogelijk is en dus onderschat de buitenwacht wat er gebeuren kan)
6. Gebiedsuitbreiding,
7. De geschiedenis wordt herschreven en de actualiteit gemanipuleerd,
8. Geen consistentie behalve dat de leider gelijk heeft, wie er toe doet weet wat hij bedoelde te zeggen,
9. Verdwijnen van recht, rechtvaardigheid en utiliteit.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

8

Grote en kleine vormen hebben elkaar nodig*

- De partijen aan de macht hebben een 5de colonne door de desinformatie in andere landen. (Xi, Poetin, Trump)
- Het idee van een ongehoorde meerderheid die niet gerepresenteerd wordt, roept op tot complot denken en gebrek aan waarheidsvinding,
- Als er geen echte gedeelde moraal meer is maar vooral economisch belang of status, dan krijg je gezonde morele reacties die ophouden waar het eigen belang wordt geschaad individueel én politiek.
- Gebrek aan vertrouwen in instituties (overheden en rechtspraak vandaag de dag zelfs de zorg) en media maakt het andere verhaal (dus ook dat van de leider van de beweging) plausibel.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

9

1-Wat zien we hier vandaag de dag van terug?

- Voor of na de oorlog tegen Oekraïne maakt een groot verschil in hoe we een dergelijke analyse lezen.
- In 2018 was de overeenkomst een die verwees naar;
1. Opkomend extreem rechts in Europa,
 2. Opkomend islamitisch extremisme,
 3. Trump en Xi Jinping
 4. Nu lijkt het alleen nog te gaan over Poetin

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

10

Waar staat extreem rechts nu

- Extreem rechtse opvattingen nemen qua invloed toe, ook in de democratische Europese politiek. (FVD, Le Pen en Zemmour in Frankrijk en de AFD in Duitsland),
- Het in diskrediet brengen van de democratische pijlers zoals rechters, regering, vrije media, wetenschap.
- Het aanwijzen van politieke tegenstanders (met naam en adres) en objectieve vijanden zoals migranten en lgbt-ers en klimaatactivisten,
- De geschiedenis wordt herschreven,
- Er is een grote mate van inconsistentie en de leider maakt uit wat waar is,

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

11

Waar staat extreem rechts nu (vervolg)

- Bereidheid om geweld te gebruiken is groot en er gebeurt wat Arendt beschrijft; er is een frontorganisatie die democratisch meedoet en aanvoelt wat nog gezegd kan worden en een gewelddadiger paramilitaire tak waarvan de partij soms wel en soms geen afstand neemt.
- Er is onduidelijk waar de partij voor staat en dat wil men graag zo houden wat suggereert dat alleen ingewijden weten wat echt speelt.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

12

Wat is er nu anders? (vervolg)

- Zelfs de Joden wilden niet geloven waar Hitler toe in staat bleek te zijn, wij weten wat er kan gebeuren. De vraag is wat 70 jaar vrede doet met die kennis. (andere oorlogen waren ver weg of intern)
- De kernwapens zijn wijd verspreid en divers, dat roept terughouding op, maar maakt ingrijpen ook gevaarlijker.

Maleutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme